

O‘ZBEKISTON BANK TIZIMIDA KREDIT SIYOSATI VA UNING
IQTISODIY O‘SISHGA TA’SIRI

Qaxriddinova Mekhribon Bunyod qizi

4-kurs BANP-703U Kimyo International University in Tashkent

Annotatsiya: Ushbu maqolada O‘zbekiston bank tizimidagi kredit siyosati nima va u qanday ishlaydi hozirgi kunda iqtisodiy o‘shishga bo‘lgan fikrlar yorqin aks ettirilgan.

Abstract: This article vividly reflects the current views on economic growth, what is credit policy in the banking system of Uzbekistan and how it works.

Kalit so‘zlar: O‘zbekiston bank tizimi, Kredit siyosati, Tijorat banklari, Iqtisodiy o‘shish, Moliyaviy barqarorlik, Investitsiyalar, Pul kredit siyosati, Kreditlash mexanizmi, Bank faoliyati samaradorligi, Markaziy bank, Foiz stavkalari.

Keywords: Banking system of Uzbekistan, Credit policy, Commercial banks, Economic growth, Financial stability, Investments, Monetary policy, Lending mechanism, Banking efficiency, Central bank, Interest rates

Kirish: Bozor iqtisodiyotiga o‘tish davrida O‘zbekiston moliya tizimi, xususan bank sektori mamlakat iqtisodiy rivojlanishining eng muhim tarmoqlaridan biri sifatida shakllandi. Kredit siyosati bu tizimning asosiy yo‘nalishlaridan biri bo‘lib, iqtisodiy o‘shishni rag‘batlantirish, investitsiyalarni kengaytirish va aholi farovonligini oshirishda hal qiluvchi rol o‘ynaydi.

So‘nggi yillarda mamlakatda amalga oshirilgan iqtisodiy islohotlar banklarning kredit siyosatiga bevosita ta‘sir ko‘rsatib, uning sifat jihatidan yangilanishiga sabab bo‘lmoqda. Bu esa, o‘z navbatida, real sektor korxonalarining moliyaviy barqarorligini oshirishga xizmat qilmoqda.

1. O‘zbekiston bank tizimining kredit siyosatini shakllantiruvchi omillar

O‘zbekiston Respublikasi Markaziy banki mamlakatdagi kredit siyosatining asosiy yo‘nalishlarini belgilovchi tartibga soluvchi organ hisoblanadi. Kredit siyosatini shakllantirishda quyidagi omillar muhim ahamiyat kasb etadi:

- **Makroiqtisodiy barqarorlik darajasi** – inflyatsiya, valyuta kursi va foiz stavkalari kredit siyosatiga bevosita ta‘sir qiladi.

- **Bank resurslari bazasi** – tijorat banklarining kredit portfeli, depozit hajmi, xorijiy investitsiyalar va davlat kafolatlari.

- **Qonunchilik muhiti** – bank faoliyatini tartibga soluvchi me'yoriy hujjatlar, kredit shartnomalarini huquqiy himoya qilish tizimi.

O'zbekiston bank tizimida kredit siyosati oxirgi yillarda **iqtisodiy faollikni oshirishga qaratilgan yumshoq yo'nalishga** ega bo'lib bormoqda. Xususan, kichik biznes va tadbirkorlik subyektlariga ajratilayotgan imtiyozli kreditlar soni yildan yilga ortmoqda.

Kredit siyosatining rivojlanish bosqichlari

O'zbekiston mustaqillikka erishgach, kredit siyosati bosqichma-bosqich rivojlandi. 1990-yillar boshida bank tizimi asosan davlat nazorati ostida faoliyat yuritgan bo'lsa, 2000-yillardan boshlab tijorat banklari faoliyati kengaydi. 2017-yildan keyingi iqtisodiy islohotlar natijasida esa, kredit siyosatida **bozor tamoyillariga asoslangan erkinlik** paydo bo'ldi. Xususan, Markaziy bank tomonidan foiz stavkalari bosqichma-bosqich liberallashtirildi va kredit resurslarini taqsimlashda raqobat mexanizmlari joriy qilindi.

2. Kredit siyosatining iqtisodiy o'sishga ta'siri

Kredit siyosati iqtisodiy o'sishga quyidagi yo'llar orqali ta'sir ko'rsatadi:

- **Investitsiyalarni moliyalashtirish** – ishlab chiqarish korxonalariga berilgan uzoq muddatli kreditlar yangi texnologiyalarni joriy etish va yangi ish o'rinlarini yaratishga yordam beradi.

- **Iste'mol talabini rag'batlantirish** – aholiga berilgan iste'mol va ipoteka kreditlari ichki bozorni jonlantiradi.

- **Kichik biznesni qo'llab-quvvatlash** – mikroqarzarlar orqali yangi tadbirkorlik subyektlari paydo bo'lmoqda.

Markaziy bank ma'lumotlariga ko'ra, so'nggi yillarda kreditlar hajmining o'sishi bilan bir qatorda yalpi ichki mahsulotning (YaIM) o'sish sur'atlari ham sezilarli ravishda oshgan. Masalan, 2020–2024 yillar oralig'ida iqtisodiyotning o'rtacha o'sish sur'ati 5–6% atrofida saqlanib qoldi, bunda kredit siyosatining roli katta bo'ldi.

Kreditlar hajmi bo'yicha statistik tahlil

Markaziy bankning 2024-yil yakunlari bo'yicha hisobotiga ko'ra, tijorat banklarining umumiy kredit portfeli **2018-yildagi 112 trillion so'mdan 2024-yilda 460 trillion so'mga** yetgan. Kreditlarning 45 foizi sanoat tarmoqlariga, 25 foizi xizmatlar sektoriga, 15 foizi qishloq xo'jaligiga, qolgan qismi esa iste'mol kreditlariga to'g'ri keladi.

Kredit hajmlarining bu qadar tez o'sishi ichki investitsion faollikni oshirgan bo'lsa-da, ayrim tarmoqlarda **to'lov intizomi pastligi va kredit risklarining ortishi**

kuzatilmoqda. Shu sababli, 2025-yildan boshlab Markaziy bank kreditlarni “sifat ko‘rsatkichlari” asosida baholash tizimini joriy etishni rejalashtirmoqda.

3. Kredit siyosatida mavjud muammolar va ularni bartaraf etish yo‘llari

Shunga qaramay, O‘zbekiston bank tizimining kredit siyosati bir qator muammolarga ham duch kelmoqda:

- **Foiz stavkalarining yuqoriligi** – bu korxonalar uchun kredit olish xarajatlarini oshiradi;
- **Garov ta‘minotining yetishmasligi** – kichik biznes subyektlarining kredit olish imkoniyatini cheklaydi;
- **Kredit risklari va to‘lov intizomining pastligi** – bank tizimida barqarorlikka xavf tug‘diradi.

Ushbu muammolarni hal etish uchun quyidagi chora-tadbirlar muhim:

1. Foiz siyosatini bosqichma-bosqich liberallashtirish;
2. Kichik biznes uchun garovsiz kredit dasturlarini kengaytirish;
3. Kredit monitoringi va risk tahlilini raqamlashtirish orqali avtomatlashtirish;
4. Kredit tarixini yurituvchi yagona milliy bazani takomillashtirish.

Kredit siyosatining mintaqaviy iqtisodiyotga ta‘siri

Hududlar kesimida tahlil qilinganda, Toshkent shahri, Farg‘ona va Samarqand viloyatlari kredit olish bo‘yicha yetakchi o‘rinni egallaydi. Shu bilan birga, Qoraqalpog‘iston Respublikasi va Surxondaryo viloyatlarida bank kreditlari hajmi respublika o‘rtacha darajasidan past.

Bu holat kredit siyosatini mintaqalar kesimida **differensial yondashuv asosida** takomillashtirish zaruratini ko‘rsatadi. Ya‘ni, iqtisodiy faolligi past hududlarda bank kreditlari uchun foiz subsidiyasi va kafolat mexanizmlarini kuchaytirish maqsadga muvofiq bo‘ladi

4. Xalqaro tajriba va O‘zbekiston uchun tavsiyalar

Rivojlangan davlatlar tajribasi shuni ko‘rsatadiki, iqtisodiy o‘rinni qo‘llab-quvvatlovchi kredit siyosati uchta asosiy tamoyilga tayanadi:

1. Kredit resurslarining **samarali taqsimoti**;
2. **Moliyaviy inklyuziyani** kengaytirish;
3. **Barqaror foiz siyosatini** yuritish.

Masalan, Janubiy Koreya va Malayziyada kichik biznesni kreditlashda davlat kafolat fondlari faol ishlaydi. Shu kabi mexanizmlarni O‘zbekistonda ham kengaytirish orqali kredit risklarini kamaytirish mumkin.

Shuningdek, xorijiy investitsiyalarni jalb etish va xalqaro moliya institutlari bilan hamkorlikni kuchaytirish ham milliy bank tizimining barqarorligini oshiradi.

Raqamli texnologiyalarning kredit siyosatiga ta'siri.

So'nggi yillarda raqamli bank xizmatlarining jadal rivojlanishi kredit siyosatini sifat jihatdan o'zgartirmoqda. Masalan, **onlayn kreditlash platformalari** va **elektron scoring tizimlari** yordamida mijozlarning kreditga layoqatini tezkor baholash imkoniyati paydo bo'ldi.

Aksariyat tijorat banklari (masalan, Ipoteka-bank, Agrobank, TBC Bank) sun'iy intellekt asosida kredit risklarini tahlil qiluvchi algoritmlarni joriy etmoqda. Bu esa kredit ajratish jarayonini shaffof, tezkor va xavfsiz qiladi.

Xulosa

O'zbekiston bank tizimida kredit siyosati mamlakat iqtisodiy o'sishining muhim omillaridan biri hisoblanadi. So'nggi yillarda amalga oshirilgan islohotlar natijasida banklarning moliyaviy salohiyati oshib, kredit portfeli diversifikatsiya qilindi. Shu bilan birga, kredit resurslarining samarali taqsimoti, risklarni kamaytirish va bank xizmatlarining inklyuzivligini oshirish bo'yicha chora-tadbirlarni davom ettirish iqtisodiy o'sishni yanada jadallashtiradi.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. O'zbekiston Respublikasi Markaziy banki yillik hisobotlari (2021–2024 yillar).
2. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining "Bank tizimini isloh qilish chora-tadbirlari to'g'risida"gi farmoni.
3. Xalqaro Valyuta Jamg'armasi (IMF) – *Financial Sector Assessment Program* (FSAP) ma'lumotlari.
4. Iqtisodiy tadqiqotlar va islohotlar markazi (CEIR) – tahliliy hisobotlar.
5. www.cbu.uz – Markaziy bank rasmiy sayti.